

Omatyöntekijä (SHL) osana monialaista palvelua

Virva Juurikkala
sosiaalineuvos, STM

31.1.2022

Tässä esityksessä

- Omatyöntekijä lainsäädännössä
- Omatyöntekijä sosiaalihuollon palveluprosessissa
- Oikeus omatyöntekijään
- Omatyöntekijän tehtävistä
- Omatyöntekijän kelpoisuuksista
- Toimeenpanon huomioita ja haasteita
- Ajankohtaista kehittämistä

Säädöspohjasta

- ***Shl 42§ omatyöntekijä***; (oikeus omatyöntekijään, kuka voi toimia omatyöntekijänä, omatyöntekijän tehtävät, erityistä tukea tarvitsevan lapsen oikeuksista)
 - **Shl 38§ Palvelujen järjestäminen palvelutarpeen arvioinnin mukaisesti** (omatyöntekijän tehtävät)
- ***Shl 39 § asiakassuunnitelma*** (omatyöntekijän arvio asiakkaan välttämättömistä palveluista, omatyöntekijän ja asiakkaan tapaamisista)
- ***40§ ilmoitus muulle viranomaiselle asiakkaan tuen tarpeesta***
- (46§ hoidon ja huolenpidon turvaavat päätökset; omatyöntekijän kanssa asiakastyötä tekevän sosiaalityöntekijän tehtävänä)

Omatyöntekijä kulkee asiakkaan palveluprosessin mukana

- Sosiaalihuollon asiakkaalle on nimettävä **asiakkuuden ajaksi** omatyöntekijä
 - Asiakkuuden aikana omatyöntekijä voidaan vaihtaa, jos siihen on pakottava syy tai vaihtaminen on asiakkaan edun mukaista siten kuin sosiaalihuoltolain 4-5 §:ssä säädetään. → tavoitteena pysyvyys
- Asiakkaan ja sosiaalihuollon ammattihenkilön arvio omatyöntekijän tarpeesta tehdään osana 36§:n mukaista **palvelutarpeen arviointia**
 - Palvelutarpeen arvioinnista vastaa arvioimisen kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammattihenkilö, ellei laissa muualla toisin säädetä
 - Erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan palvelutarpeen arvioinnista vastaa sosiaalityöntekijä
 - omatyöntekijästä ei tehdä hallintopäätöstä. Asiakkaalla on kuitenkin oikeus saada palvelutarpeen arviointi kirjallisena itselleen
- omatyöntekijä tai muu asiakkaan palveluista vastaava työntekijä arvioi asiakkaan terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalipalvelut sekä niiden alkamisajankohdan ja keston **osana asiakassuunnitelmaa**
 - Asiakassuunnitelmaan kirjataan myös tieto siitä, kuinka usein asiakas ja omatyöntekijä tai muu palveluista vastaava työntekijä tulevat tapaamaan
- Omatyöntekijänä toimivan henkilön on edistettävä palvelujen järjestämistä palvelutarpeen arvioinnin mukaisesti siten, että tavoitteena on asiakkaan itsenäinen selviytyminen ja tuen tarpeen päättymisen asiakkaan kanssa tavoitteeksi asetetun määräajan jälkeen.
- Tilanteessa, jossa tuen tarve on pysyvä tai pitkäaikainen, omatyöntekijän tehtävänä on pyrkiä järjestämään tuki siten, että turvataan palvelujen jatkuvuus, ellei palvelujen muuttaminen ole **asiakkaan edun** mukaista.

Oikeus omatyöntekijään on vahva

- Asiakkaalla on lähtökohtainen oikeus saada nimetty omatyöntekijä
- Omatyöntekijää ei tarvitse nimetä, jos asiakkaalle on jo nimetty muu palveluista vastaava työntekijä
 - esim. lastensuojelussa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä
- tai nimeäminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta, esim:
 - Asiakas ei koe omatyöntekijää tarpeelliseksi ja asiakkuus on todennäköisesti hyvin lyhytaikaista tai
 - asiakkaalla on muu tärkeä tukihenkilö.
- Erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan oikeutta saada riittävä tuki ja tarvittavat palvelut on lainsäädännössä vahvistettu ja täsmällisempiä säännöksiä on eri kohdissa, myös omatyöntekijyyteen liittyen
- Säännöksellä on haluttu turvata kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien asiakkaiden oikeussuojan toteutuminen

Omatyöntekijä koordinoi sosiaalihuollon kokonaisuutta

- Omatyöntekijän rooli vaihtelee asiakkaan tarpeiden mukaisesti.
- Vähän palveluja tarvitsevalle asiakkaalle voi riittää tieto siitä, kehen kunnan työntekijään hän voi tarvittaessa olla yhteydessä
- Mitä enemmän asiakkaalla on tuen tai palvelujen tarvetta, sitä merkityksellisempi omatyöntekijän rooli ja tehtävä on
- Omatyöntekijän keskeinen tehtävä on
 - koordinoida sosiaalihuollon palvelujen kokonaisuutta ja edistää asiakkaan palvelujen järjestämistä palvelutarpeen arvioinnin mukaisesti (shl 38§ 2 ja 3 mom)
 - tukea asiakasta tämän omien ja asiakassuunnitelmassa asetettujen tuen tarpeisiin vaikuttavien tavoitteiden saavuttamisessa sekä omien voimavarojen vahvistamisessa ja käyttämisessä
 - seurata, kuinka palveluilla ja tukitoimilla vaikutetaan ja vastataan asiakkaan tuen tarpeisiin
- Tehtävien toteuttamisen kannalta olennaisinta on, että **omatyöntekijä työskentelee siinä organisaatiossa, joka on vastuussa sosiaalipalvelujen toteuttamisesta ja että hänellä on tehtävään riittävä osaaminen.**

Omatyöntekijä käynnistää välttämättömän viranomaisyhteistyön

- *Jos asiakkaan tarpeisiin ei voida vastata vain sosiaalihuollon toimin, asiakkaan palvelutarpeen arvioinnista vastaavan sosiaalihuollon ammattihenkilön, omatyöntekijän tai muun asiakkaan palveluista vastaavan työntekijän on asiakkaan suostumuksella otettava yhteyttä siihen viranomaiseen, jonka vastuulle tarvittavien toimien järjestäminen ensisijaisesti kuuluu (shl 40 § 1. mom)*
- Jos asiakas tarvitsee sekä sosiaali- että terveydenhuollon palveluja, on tärkeää, että molemmilla sektoreilla on yhteistyötä tekevät vastuutahot.
- Omatyöntekijä ja potilaan terveydenhuollosta vastuussa oleva työntekijä huolehtivat siitä, että asiakas saa sekä tarvitsemansa sosiaalipalvelut että tarvitsemansa terveydenhuollon palvelut.
- **Tavoitteena käynnistää moniviranomaisyhteistyö, joka mahdollistaa asiakkaan kokonaisvaltaisen tukemisen omaehtoisten elämään**
- Keskeinen säännös kun asiakkaiden avun ja tuen tarpeeseen pyritään vastaamaan ”yhden luukun periaatteella”, esim. tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskuksessa

Omatyöntekijä on lähtökohtaisesti sosiaalihuollon ammattihenkilö

- Omatyöntekijän on oltava *sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 3§:ssä* tarkoitettu ammattihenkilö.
- Sosiaalihuollon ammattihenkilöitä ovat:
 - 1) ne, jotka ovat tämän lain nojalla saaneet ammatinharjoittamisoikeuden (*laillistettu ammattihenkilö*);
 - Laillistettuja sosiaalihuollon ammattihenkilöitä ovat sosiaalityöntekijä, sosionomi, geronomi ja kuntoutuksen ohjaaja
 - 2) ne, joilla tämän lain nojalla on oikeus käyttää sosiaalihuollon ammattihenkilön ammattinimikettä (*nimikesuojattu ammattihenkilö*).
 - Nimikesuojattuja ammattihenkilöitä ovat lähihoitaja, kodinhoitaja ja kehitysvammaisten hoitaja
- Omatyöntekijänä saa toimia myös terveydenhuollon ammattihenkilö, jos se on asiakkaan palvelukokonaisuuden kannalta perusteltua
- **Erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai henkilön omatyöntekijän tai hänen kanssaan asiakastyötä tekevän työntekijän on oltava sosiaalityöntekijä**

Erityistä tukea tarvitseva henkilö (3 § määritelmät)

Erityistä tukea tarvitsevan henkilöllä ja asiakkaalla tarkoitetaan henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia *hakea ja saada* tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluja kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden, päihteiden ongelmakäytön, usean yhtäaikaisen tuen tarpeen tai muun vastaavan syyn vuoksi *ja* jonka tuen tarve ei liity korkeaan ikään siten kuin vanhuspalvelulaissa säädetään.

- Erityistä tukea tarvitsevan henkilön **palvelutarpeen arvioinnista vastaa virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä**
- Erityistä tukea tarvitsevan **henkilön omatyöntekijän tai hänen kanssaan asiakastyötä tekevän** on oltava sosiaalityöntekijä

Erityistä tukea tarvitseva lapsi

- *Erityistä tukea tarvitsevalla lapsella tarkoitetaan lasta, jonka kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai joka itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään ja joka on erityisten tuen tarpeessa 3 kohdassa mainituista syistä (3§, 6 –kohta)*
- Omatyöntekijän tai asiakkaan kanssa asiakastyötä tekevän on oltava sosiaalityöntekijä
- Erityistä tukea tarvitsevaa lasta koskevaa sosiaalihuoltoa toteutettaessa lapsen omatyöntekijän (tai muun lapsen sosiaalipalveluista vastaavan työntekijän) tulee tavata lapsi asiakassuunnitelmaan tarkemmin kirjattavalla tavalla **riittävän usein henkilökohtaisesti (42§ 4.mom)**

Myös ikääntyneille nimetään omatyöntekijä SHL:n mukaisesti

- Vanhuspalvelulain 15§: Palveluntarpeiden selvittämisestä vastaa iäkkään henkilön tarpeiden kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain ([817/2015](#)) 3 §:ssä tai terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain ([559/1994](#)) 2 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö, jolla on laaja-alaista asiantuntemusta
- Omatyöntekijänä saa toimia mainitussa pykälässä tarkoitetun ammattihenkilön sijaan terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 2§:ssä tarkoitettu ammattihenkilö, **jos se on asiakkaan palvelukokonaisuuden kannalta perusteltua**
- Ikääntyneiden joukossa on henkilöitä, joiden tuen tarve vaatii normaalia enemmän panostusta ja aikaa myös omatyöntekijältä. Tällaisia henkilöitä arvioidaan olevan erityisesti kotihoidon ja omaishoidon palveluja saavat muistisairaat → **myös iäkäs voi olla erityistä tukea tarvitseva henkilö**

Toimeenpanon huomioita ja haasteita

- Erityistä tukea tarvitsevan lapsen/henkilön määritelmä koetaan hankalana
- "omatyöntekijä nimetään asiakkuuden ajaksi" → asiakkuus ymmärretty joskus palvelukohtaiseksi toimenpiteeksi, vaikka laissa tarkoitetaan sosiaalihuollon palvelujen tarvetta laajasti
- Omatyöntekijän nimeäminen katsotaan "ilmeisen tarpeettomaksi" → asiakkaan näkemystä omatyöntekijän roolista ja tarpeesta ei ole avattu ja selvitetty osana palvelutarpeen arviointia
- Omatyöntekijän roolin ja sosiaalityön palvelutehtävän ymmärtäminen samaksi asiaksi; "omatyöntekijäpalveluksi"
- Resurssien riittävyys yleisesti; pystytäänkö nykyisillä resursseilla ja toimintamalleilla vastaamaan omatyöntekijän laissa säädettyihin tehtäviin?

Muuta huomioitavaa

- omatyöntekijän tehtävä on luonteeltaan julkinen hallintotehtävä, joka kuuluu viranomaiselle (jos ei laissa muuta säädetä)
- Lainsäädäntöön ei ole kuitenkaan yksiselitteisesti sanoitettu viranomaistehtävän edellytystä
- Asiaan liittyvää tarkastelua mm. julkaisussa:

Sosiaalityö julkisena hallintotehtävänä (Eeva Liukko ja Eeva Nykänen)

STM:n raportteja ja muistioita 2019:47

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161660>

Ajankohtaista kehittämistä

- Osana mielenterveys- ja päihdepalvelujen uudistamista pohdinnassa tarkennuksia myös omatyöntekijän sääntelyyn:
 - Virkasuhteisuus edellytyksenä näkyviin 42§:ään?
 - Erityistä tukea tarvitsevaa henkilön aseman ja oikeuksien vahvistaminen;
 - sosiaalihuoltoa toteutettaessa omatyöntekijän tai muun sosiaalipalveluista vastaavan työntekijän on tavattava *erityistä tukea tarvitsevaa henkilöä* asiakassuunnitelmaan tarkemmin kirjattavalla tavalla riittävän usein henkilökohtaisesti?
 - Ehdotus terveydenhuollon omatyöntekijästä?
- ehdotukset on tarkoitus saada lausunnoille kevään 2022 aikana, eduskuntaan syksyllä ja voimaan 1.1.2023 lukien

stm.fi ›
@STM_Uutiset ›
Etunimi.sukunimi@gov.fi

Kiitos mielenkiinnosta!

